

O‘ZBEK TILIDA SO‘ZLASHUVCHI TALABALAR UCHUN YAPON TILIDAGI ね, よ VA さ PRAGMATIK YUKLAMALARINI O‘QITISHNING METODIK MODEL

Botirov Husan Olim o‘g‘li

O‘zDJTU Sharq filologiya fakulteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada yapon tilidagi ね, よ va さ pragmatik yuklamalarini o‘zbek tilida so‘zlashuvchi talabalarga o‘qitishning metodik modeli tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi mazkur yuklamalarning nutqdagi funksional va pragmatik xususiyatlarini aniqlash hamda ularni o‘qitishda uchraydigan qiyinchiliklarni bartaraf etishga qaratilgan samarali yondashuvni ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot davomida o‘zbek tilining kommunikativ xususiyatlari bilan yapon tilidagi pragmatik vositalar qiyosiy tahlil qilindi. Aniqlanishicha, o‘zbek tilida mazkur yuklamalarga to‘g‘ridan-to‘g‘ri mos keladigan shakllar mavjud emasligi sababli talabalar ularning ma‘no nozikliklarini to‘liq anglashda qiyinchilikka duch keladi. Natijada nutq grammatik jihatdan to‘g‘ri bo‘lsa-da, tabiiylik darajasi pasayadi. Maqolada eshitish mashqlari, vaziyatli muloqot va rolli o‘yinlar asosida ishlab chiqilgan bosqichma-bosqich metodik model taklif etiladi. Ushbu model pragmatik kompetensiyani shakllantirishga xizmat qiladi hamda yapon tilini o‘qitish amaliyotida qo‘llanishi mumkin bo‘lgan samarali yondashuv sifatida tavsiya etiladi.

Kalit so‘zlar : yapon tili, pragmatik yuklamalar, ね, よ, さ, nutqiy tabiiylik, pragmatik kompetensiya, kommunikativ yondashuv, metodik model, chet tilini o‘qitish

Abstract: This article analyzes a methodological model for teaching the pragmatic particles ね, よ, and さ in Japanese to Uzbek-speaking students. The main objective of the study is to identify the functional and pragmatic features of these particles in speech and to develop an effective approach aimed at overcoming the difficulties encountered in teaching them. The study includes a comparative analysis of the communicative features

of the Uzbek language and the pragmatic means used in Japanese. It was found that the absence of direct equivalents in Uzbek leads to difficulties in fully understanding the subtle meanings of these particles. As a result, students' speech may be grammatically correct but lack naturalness. The article proposes a step-by-step methodological model based on listening exercises, situational communication, and role-playing activities. The proposed model is aimed at developing pragmatic competence and can be recommended as an effective approach in teaching Japanese.

Keywords: Japanese language, pragmatic particles, *ね*, *よ*, *さ*, speech naturalness, pragmatic competence, communicative approach, methodological model, foreign language teaching.

Аннотация: В данной статье анализируется методическая модель обучения прагматическим частицам *ね*, *よ* и *さ* японского языка у студентов, говорящих на узбекском языке. Основной целью исследования является выявление функциональных и прагматических особенностей данных частиц в речи, а также разработка эффективного подхода к преодолению трудностей, возникающих при их обучении. В ходе исследования проведён сопоставительный анализ коммуникативных особенностей узбекского языка и прагматических средств японского языка. Установлено, что отсутствие прямых эквивалентов в узбекском языке приводит к затруднениям в понимании смысловых оттенков указанных частиц. В результате речь студентов может быть грамматически правильной, но недостаточно естественной. В статье предлагается поэтапная методическая модель, основанная на аудировании, ситуативном общении и ролевых играх. Данная модель направлена на формирование прагматической компетенции и может быть рекомендована для практики преподавания японского языка.

Ключевые слова: японский язык, прагматические частицы, *ね*, *よ*, *さ*, естественность речи, прагматическая компетенция, коммуникативный подход, методическая модель, преподавание иностранного языка.

So‘nggi yillarda yapon tilini chet tili sifatida o‘qitishda nafaqat grammatik to‘g‘rilik, balki nutqiy tabiiylikni shakllantirish masalasi ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Til o‘rganuvchi grammatik jihatdan to‘g‘ri gap tuza olishi mumkin, biroq pragmatik vositalardan to‘g‘ri foydalanmasa, nutq sun‘iy va rasmiy tusda eshitiladi. Ayniqsa, *ね*, *よ* va *さ* kabi pragmatik yuklamalar yapon tilida muloqotning tabiiyligini ta‘minlovchi muhim birliklar hisoblanadi. Mazkur yuklamalar gapning grammatik tuzilishiga bevosita ta‘sir qilmasa-da, suhbatdoshga munosabat, ishonch darajasi, tasdiqlash, urg‘ulash yoki suhbatni yumshatish kabi nozik ma‘nolarni ifodalaydi. Shu sababli ularni faqat grammatik qo‘shimcha sifatida emas, balki kommunikativ vosita sifatida o‘rganish zarur.

O‘zbek tilida ushbu yuklamalarga to‘liq mos keladigan shakllar mavjud emas. Ba‘zi hollarda ular ohang, modal so‘zlar yoki kontekst orqali ifodalanadi. Natijada o‘zbek tilida so‘zlashuvchi talabalar yapon tilidagi pragmatik yuklamalarni qo‘llashda qiyinchilikka duch keladi: ular yuklamani umuman ishlatmaydi yoki noto‘g‘ri vaziyatda qo‘llaydi. Bu esa nutqning tabiiyligini pasaytiradi va kommunikativ samaradorlikka ta‘sir qiladi.

Amaldagi o‘quv qo‘llanmalarda *ね*, *よ* va *さ* ko‘pincha qisqa izoh bilan beriladi, ammo ularning real muloqotdagi vazifalari yetarlicha ochib berilmaydi. Shuningdek, ularni o‘qitishda tizimli metodik yondashuv yetishmaydi. Shu bois mazkur tadqiqot pragmatik yuklamalarni o‘zbek auditoriyasida o‘qitishning samarali modelini ishlab chiqish zaruratidan kelib chiqadi.

Tadqiqotda mazkur birliklarning funksional xususiyatlari tahlil qilinadi hamda ularni bosqichma-bosqich o‘qitishga qaratilgan metodik yondashuv taklif etiladi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi — o‘zbek tilida so‘zlashuvchi talabalar uchun yapon tilidagi *ね*, *よ* va *さ* pragmatik yuklamalarini samarali o‘qitishning metodik modelini ishlab chiqish hamda uning amaliy ahamiyatini asoslashdan iborat.

Mazkur maqsadni amalga oshirish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

1. ね, よ va さ yuklamalarining nutqdagi funksional va pragmatik xususiyatlarini tahlil qilish.
2. O‘zbek va yapon tillarida munosabat, tasdiqlash va urg‘ulashning ifodalanish usullarini qiyosiy o‘rganish.
3. Talabalar nutqida uchraydigan tipik xatolarni aniqlash.
4. Pragmatik kompetensiyani shakllantirishga qaratilgan bosqichma-bosqich metodik model ishlab chiqish.
5. Modelning amaliy qo‘llanish imkoniyatlarini ko‘rsatish.

Pragmatika til birliklarining nutq jarayonidagi funksiyasini o‘rganadi. Yapon tilida gap oxirida keladigan yuklamalar muloqotning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ular grammatik ma’nodan ko‘ra ko‘proq kommunikativ vazifani bajaradi.

ね odatda suhbatdosh bilan umumiy bilim yoki fikrni tasdiqlash, yaqinlik va hamfikrlikni ifodalash uchun ishlatiladi.

よ axborotni ta’kidlash, yangi ma’lumot berish yoki e’tiborni kuchaytirish vazifasini bajaradi.

さ esa ko‘proq og‘zaki nutqda, erkin va norasmiy vaziyatlarda qo‘llanadi hamda suhbatni yumshatish yoki davom ettirish funksiyasiga ega.

O‘zbek tilida bu ma’nolar ko‘pincha ohang, kirish so‘zlar yoki kontekst orqali ifodalanadi. Masalan, tasdiqlash ma’nosi ohang orqali berilishi mumkin. Shu sababli o‘zbek talabarlari yapon tilidagi yuklamalarni alohida grammatik birlik sifatida emas, balki ortiqcha element sifatida qabul qilishi mumkin. Bu esa ularni nutqda qo‘llamaslikka yoki noto‘g‘ri qo‘llashga olib keladi.

Til o‘qitish nazariyasiga ko‘ra, kommunikativ kompetensiya nafaqat grammatik bilimni, balki vaziyatga mos nutq qurish ko‘nikmasini ham o‘z ichiga oladi. Shunday ekan, pragmatik yuklamalarni o‘rgatish kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilishi zarur.

Tadqiqot asosida uch bosqichli metodik model taklif etiladi.

1-bosqich: Vaziyatli tushuntirish

Yuklamalar alohida qoida sifatida emas, balki real muloqot namunalarida ko‘rsatiladi. Talabalar qisqa dialoglarni tinglaydi va yuklamaning qanday vaziyatda ishlatilganini aniqlaydi. Bu bosqichda ma’no kontekst orqali tushuntiriladi.

2-bosqich: Nazoratli mashqlar

Talabalar berilgan vaziyatga mos ravishda *ね* yoki *よ* ni tanlash mashqlarini bajaradi. Shuningdek, gapni yuklamasiz va yuklama bilan aytish orqali ma’no farqi tahlil qilinadi. Bu usul ma’no nozikliklarini anglashga yordam beradi.

3-bosqich: Erkin nutqqa integratsiya

Dialog tuzish, rolli o‘yin va muammoli vaziyatlarni muhokama qilish orqali talabalar yuklamalarni tabiiy nutqda qo‘llaydi. O‘qituvchi faqat yo‘naltiruvchi rolni bajaradi. Maqsad — yuklamalarni avtomatik darajada qo‘llash ko‘nikmasini shakllantirish.

Modelning asosiy tamoyili — grammatik yodlash emas, balki vaziyatga mos qo‘llashni o‘rgatishdir.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, *ね*, *よ* va *さ* yuklamalari yapon tilida nutqning tabiiyligi va kommunikativ samaradorligini ta’minlovchi muhim vositalardir. Ularni yetarli darajada o‘zlashtirmaslik nutqning sun’iy tusda eshitilishiga olib keladi.

O‘zbek tilida ushbu birliklarga to‘g‘ridan-to‘g‘ri mos shakllar mavjud emasligi sababli o‘qitishda maxsus metodik yondashuv zarur. Vaziyatli tushuntirish, nazoratli mashqlar va erkin muloqot asosidagi tizimli model pragmatik kompetensiyani shakllantirishda samarali bo‘lishi mumkin. Shunday qilib, pragmatik yuklamalarni o‘qitish jarayoni kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilganda talabalar nutqining tabiiyligi va ifodaviyligi sezilarli darajada oshadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Goto, Yasuko. *Japanese interactional particles yo, ne and yone: their functions and acquisition by Japanese language learners*. University of British Columbia dissertation (1998).
2. Lee, D. Y. “Involvement and the Japanese interactive particles ne and yo”. *Journal of Pragmatics*, vol. 39, 2007.
3. Stocchi, Giordano. *Sentence-final particles ne, yo, and yone in spontaneous speech*. Taqdimot materiali, Italian Learners study.
4. Hasegawa, Yoko. *The sentence-final particles ne and yo in soliloquial Japanese*. *Pragmatics* 20 (2010).
5. Morita, Emi. *Negotiation of Contingent Talk: The Japanese Interactional Particles ne and sa*. John Benjamins, 2005
6. Xiong, Ying. *The Function and Chinese Translation of the Sentence-final Particle ne in Elementary Japanese Textbooks*. (PDF maqola).
7. Moghadam, Kiya & Hosseini. *The errors of Persian language learners in using Japanese sentence final particles*.
8. Interrelation Meanings of Ka, Yone, Yo and Ne (2014).
9. Wiyatasari, R. *Penggunaan Partikel Ilokusi ne dan yo dalam Tuturan Bahasa Jepang*, *IZUMI* (2018).
10. *Problems in Japanese Language Education in China Detected by the treatment of Japanese sentence final particles “Yo”, “Ne” and “Yone”* (2013)